

Bir Ahir Zaman Derviři Prof Dr Âdem Efe

– M.Nihat Malkoç · 04 Mayıs 2023

M. NİHAT MALKOÇ

İnsanın içini acıtıyor gidenlerin ardından yazı yazmak...

Ölüm yine bir kuş olup konuyor gönül pervazlarımıza. Soğuk elleriyle okşuyor saçlarımızı. Uykularımız bölünüyor yine orta yerinden. Yarına dair hesaplarımızı siliyor ecel denen keçeli silgiyle. Heybemizde taşıdığımız ölüm, canımıza kastediyor. Hayatın yol ayırımında peşine sürükleyip götürüyor hayallerimizi. Düş bahçelerini ateşe veriyor umarsızca. Son perdesi oynanıyor hayat oyununun. Perde kapanıyor ve mâzi sisli ufuklarda mahpus kalıyor. Buzulları bile terletiyor ölümün soğuk yüzü. Gözlerdeki parlıltı ölümün elemine teslim oluyor. Yalnızlıklar tebessümlere pusu kuruyor. Ölüm sevda türkülerinin sesini kısıyor. Bazılarına şahmeran, bazılarına kanatları göklere değen bir anka kuşu suretinde görünüyor.

Gidenlerin ardından yazı yazmak insanın içini acıtıyor. Çünkü insanların benimsedikleri ve tiryakilik derecesinde alıştıkları hayatın sonu mahzunlaştırıyor sözleri ve gönülleri. Gidenler dönmüyor, kalanlar görmüyor her zaman yüzleştığımız suretleri. Sonsuzluğa yol alan ölüm gemisinin yolcularına bir el sallamak bile mümkün olmuyor çoğu zaman. Meçhule giden gemiler acı sirenlerle ayrılıyorlar bir daha geri gelmeyecek yolcularını sonsuzluğa taşıırken. Gemiler geri gelse de yolcular dönmüyor eski limanlara. Rıhtımda bekleyenlerin gönlünü hüznün kapsasa da teslim oluyorlar hayatın o kaskatı gerçeklerine. Hayat zincirini meydana getiren halkalardan birinin aniden kopması her şeyi altüst ediyor. Kalp sükût edince her ne varsa yarıda kalıyor. Prof. Dr. Âdem Efe'nin hayat zincirini meydana getiren halkalardan birinin korona illeti sebebiyle kopması bizleri derinden üzmüştür. Bu üzüntünün yansıması olarak bu kırık dökük satırları yazma gereği duyduk.

Merhum Âdem Efe, yarım asra bir asırlık işler sığdırabilmiş bir bilim insanıydı.

Merhum Âdem Efe, koronavirüs(kovid-19) illeti nedeniyle 50 gün boyunca tedavi görse de uygulanan tedaviye maalesef cevap vermedi. Onu 20 Ekim 2020 tarihinde kaybettik. Onun zamansız (53 yaşında) ölümüyle kültür hayatımızdan parlak bir yıldız daha kaydı.

Âdem Efe, 1967 senesinde Manisa'nın Akhisar ilçesinde dünyaya gelmişti. 1985'te Akhisar İmam-Hatip Lisesi'nden mezun olduktan sonra Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nü kazanmıştı. Bu bölümde bir yıl okuduktan sonra tekrar sınava girerek Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne kayıt yaptırmıştı.1991'de Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun olmuştu. 1991-1994 yılları arasında İzmir Vali Nevzat Ayaz Lisesi'nde öğretmen olarak görev yapmıştı. Âdem Efe, 1994 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne Din Sosyolojisi Araştırma Görevlisi olarak atanmıştı. Yüksek lisansını 1995 yılında Dokuz Eylül

Üniversitesi'nde Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Sosyolojisi Anabilim Dalı'nda tamamlamıştı. "Nakşendiliğin Halidiyye Kolu ve Ramazanoğlu Mahmud Sami Efendi Cemaati" adlı tezini 1994 yılında bitirmişti. 2002 yılında Bursa Uludağ Üniversitesi'nde "Meşrutiyetten Cumhuriyete İslamcılar ve Modernleşme (1908'den 1924'e)" adlı teziyle bilim doktoru olmuştu. 2010 yılında yardımcı doçent, 2011 yılında doçent, ardından da profesör olmuştu.

Merhum Âdem Efe, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmetler Bölümü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'nda profesör unvanıyla görev yapıyordu. Alanıyla ilgili Şam/Suriye, Bakü/Azerbaycan, Üsküp/Makedonya, Kosova ve Kırım'da çeşitli ilmî toplantılara iştirak etmişti. Efe, evli ve iki çocuk sahibiydi.

Fransızca ve Arapça bilen Âdem Efe, kariyer basamaklarını başarıyla çıkararak sahasında zirveye ulaşmıştı. Efe, alanıyla ilgili birçok projenin de yürütücülüğünü üstlenmişti. "Dinî Gruplaşma ve Cemaatleşme Olgusunun Sosyolojik Açıdan İncelenmesi", "Türkiye'de Akademik Din Sosyolojisi Araştırmaları", "Yusuf Akçura, Muasır Avrupa'da Siyasî ve İctimaî Fikirler ve Fikrî Cereyanlar" adlarını taşıyan üç kitabının yanında çok sayıda makalesi ve bildirisi bulunuyordu. Âdem Efe'nin ilgi alanları "II. Meşrutiyet Dönemi Türk Siyasal ve Düşünsel Hayatı: İslâmcılık, Modernleşme, Küreselleşme, Halkla İlişkiler ve İletişim, Dezavantajlı Gruplar, Osmanlı-Türk Kültürel Hayatı, Tasavvuf, Çingeneler, Dinî Gruplar: Alevilik/ Bektaşilik/Tahtacılar, Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı" şeklinde sıralanabilir.

Süleyman Demirel Üniversitesi Aksu Mehmet Süreyya Demiraslan Meslek Yüksekokulu Müdürlüğü görevini yürüten Efe, SDÜ Engelliler Araştırma ve Uygulama Merkezi ve SDÜ Alevi-Bektaşilik Araştırma ve Uygulama Merkezi Yönetim Kurulu üyesiydi.

Merhum Prof. Dr. Âdem Efe, zeytinyağıyla büyüyen bir Ege çocuğuydu.

Merhum Prof. Dr. Âdem Efe, bir Ege çocuğuydu. Ruhunda zeybeklik vardı. Efelik karakterine işlemişti. Manisa'nın Akhisar ilçesinde doğan Âdem Efe, memleketiyle olan ilişkisini ve hatıralarını Göller Bölgesi Aylık Ekonomi ve Kültür dergisi Ayrıntı'da yayımlanan "Akhisar, Zeytin ve Hatıralar" adlı yazısında şöyle dile getirmişti: "Zeytinlerin tamamını toplama işi bitince at arabalarıyla fabrikaya götürür, yağın çıkması için sıra beklerdik. Sıranın geldiği gün fabrikaya gider, yağları alır gelirdik. Eve gelen yağdan birer tabak konuya komşuya, olana olmayana tadımlık olarak dağıtırdık. Benim çocukluğumda Akhisar'da üç dört tane büyük zeytinyağı fabrikası mevcuttu. Buralarda zeytin, taş değirmenlerde ezilir; zeytin hamuru çuvallara konularak pres yapılır ve yağın ayrıştırılması için çuvallara maşrapalarla sıcak su vurulmaya başlanırdı. Bu yöntemde çuvallardan sıkılan zeytinyağı su dolu havuzlara alınır ve yoğunluk farkı sebebiyle zeytinyağı suyun üzerinde yüzmeye başlar. Su üzerinde yüzen zeytinyağı, maşrapa ile toplanır ve yağ elde edilir."

Merhum Âdem Efe, her Egeli gibi bir zeytinyağı tutkunuydu. O, yüzde yüz ev yapımı zeytinyağı kullanmaktan vazgeçmezdi. Zeytinyağıyla ilgili şu sözleri onun bu doğal besine olan düşkünlüğünü göstermesi bakımından önemlidir: "Zeytinyağının içine çeşitli baharatlar koyarak kahvaltıda yemeyi çok severim. Küçükken siyah veya kırma yeşil zeytinin içine pırasa doğrayıp, limon sıkarak çok yemişliğimiz vardır. Bunun tadı hâlâ damağımdadır."

O, sükut suretinde yaşasa da millî ve manevî meseleler söz konusu olunca avazı çıktığı kadar bağırdı.

Genel itibariyle sükut suretinde yaşasa da millî ve manevî meseleler söz konusu olunca avazı çıktığı kadar bağıran Prof. Dr. Âdem Efe'yi yakından görmedim, kendisiyle tanışmadım. Fakat sanal dünya vasıtasıyla kendisiyle mülâki olduk. Avazı kulaklarıma ulaştı. "Dünya Bizim" kültür, sanat ve edebiyat portalında kendisiyle aynı manevî havayı soluduk. Aynı iklimde bulunduk. Komşu köşelerde yazarlık yaptık. Efe'nin kaleme aldığı kıymetli yazıları okuyup istifade ettim. Hatta "Bu yazıların tiryakisi oldum" desem yeridir.

Prof. Dr. Âdem Efe, kendini çok iyi yetiştirmiş münevver (aydın) bir insandı. Alanına son derece hakimdi. Hatta alanıyla yetinmeyen güçlü bir kalem erbabıydı. Başta "Şehir ve Kültür" dergisi olmak üzere birçok süreli yayında yazılar yazarak okurların istifadesine sunuyordu. Böylece geniş bir kitlenin hocası olmak gibi bir görevi de başarıyla ifa ediyordu.

Merhum Âdem Efe, mütebedeyin bir bilim insanıydı. Hakikat yoluna revan olan bir peygamber sevdalısıydı. İslâm'a ve onun akidelerine bakışı ayet ve hadis eksenindeydi. Dikkat çekmek için sözü eğip bükmeyen, birileri rahatsız olsa da dosdoğru söyleyen bir gönül ehliydi. Şahsına münhasır(özgün) görüşleri vardı. Onun "İbadetlerin (Namazın) Derunî Anlamı" adlı yazısında yer alan namazla ilgili şu satırları buna örnektir:

"Namaz, Allah'la kul arasında güçlü ve kopmaz bir bağ kurmaktır. Bu bağ, dinin direği ve temelidir. Beş vakit namazı şartlarına uygun olarak ve vaktinde kılanların büyük günahlardan el çekmeleri sebebiyle, diğer günahlarının affedilebileceği ayet ve hadislerde açıklanmaktadır. Namaz, kulu Allah'a yaklaştırır. Ruhu ve iradeyi kuvvetlendirir. İnsanın özgüvenini geliştirir. Kişiyi sabır ve şükre alıştıır. Her gün belirli zamanlarda ruhî ve bedenî bir temizlik sonunda temiz bir mekânda ve temiz kıyafetle Hakk'ın huzuruna namaz kılmak için çıkan kişi hayatını düzene sokar ve sağlıklı hayata alışır. Yine her gün belli aralıklarla namaz kılan insan, dünyanın hırs, kötülük ve gösterişlerinden korunmuş olur.

Namaz, hiç şüphesiz kul ile Rabbi arasında özel bir iletişim şeklidir. Bu iletişim niyetle başlar. Niyet, Allah'a yakın olmak maksadıyla bir ibadeti yapmaya kalp ile azmetmektir. Namaz için niyet ise ilk olarak Allah için ihlas ve huşu ile namaz kılmayı dilemektir. Namaz kılmaya niyet eden bir kişi, dış dünyayla bağlantılarını keserek, Allah'a yönelip yalnız ona ibadet edeceğine, yalnız ondan yardım dileyeceğine söz verir. Kısaca namaz kılmaya niyet etmek Allah'a karşı kulluk görev ve bilincinin halisane bir şekilde ifa edilmesini günde beş kez azmetmek demektir."

Âdem Efe, değer(li)lerimizi yeni nesillere aktarmayı vazife telâkki ederdi.

Prof. Dr. Âdem Efe, bizim değerlerimizle yetişen ve bu değerleri yeni nesillere aktarmayı vazife telâkki eden bir eğitimciydi. Yürüttüğü vazifenin büyük bir anlam ve önem ifade ettiğinin farkındaydı. Bunu hakkıyla ve lâıyıkıyla gerçekleştirmek için büyük bir uğraş veriyordu. O, yazı ve konferanslarıyla bu eğitim ağını dört duvar arasında sıkışıp kalmaktan kurtararak daha da genişletiyordu. Çünkü şuurlu bir

Müslüman olarak bu çağın insanını uyandırmak gibi bir vazifesi olduğunu düşünüyordu. "Sizden, hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü men eden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir." (Âl-i İmrân, 3/104) ayeti onu irşat konusunda sorumlu kılıyordu. Zira tebliğ bütün Müslümanlara farzdı.

Merhum Âdem Efe, ruhu ramazan ikliminde huzura ve sükûna kavuşan kâmil bir insandı. Bu ayın hakkını vererek kalbini gerçek anlamda rahata kavuştururdu. Fakat davetsiz bir misafir edasıyla hayatımıza konan kovid-19 virüsü eski alışkanlıklarımızı sekteye uğratmıştı. Öyle olsa da o, bunda da bir hayır olduğu düşüncesindeydi. O, koronavirüs nedeniyle buruk geçen ramazanlarla ilgili olarak şunları yazmıştı: "Bu yıl Ramazan ayı, Koronavirüs/Kovid-19 salgınından dolayı oldukça mahzun geçti; camiler cemaatsiz ve sessiz idi. Bu cümleden olarak toplu yani cemaatle yapılan ibadetlerde, camilerin kapalı olması nedeniyle Cuma ve teravîh ve bayram namazlarının kılınamaması, camilerde mukabelelerin okunamayıp karşılığında dinlenememesi vb. gibi mahrumiyetler yaşandı ama bireysel olarak yapılan ibadetlerde böyle bir durum söz konusu olmadı. Belki önceki yılların tersine bu yıl ramazan ayında insanlar, özlere dönerek öz ülkelerinde gezinti yaptılar, kendilerini keşfettiler; derin bir muhâsebe, halisâne bir murâkebe yapma, taakkul, tedebbür, tefekkür, tezekkür etme imkân ve fırsatı buldular; yaptıkları ibadetlerin derûnî anlamları üzerinde yeni tecrübeler edindiler. Ellerini, dillerini tuttular, gözlerini yumdular, kulaklarını tıkadılar ve "Ben oruçluyum" dediler(se) Allah oruçlarını kabul etsin. Sadakalarını, düşüyorsa zekâtlarını verdiler(se) maddî ve mânevî varlıklarını arıttılar. Dinlendiler. Dinlediler, okudular, aile bireyleri olarak hep birlikte okudular, kitaplarını; belki bu yüzden onu sağlarından alabilecekleri kapılar biraz daha aralandı; inşirah buldular."

Âdem Efe, bir Mehmet Akif hayranıydı. Onu hakkıyla anlayan ve anlatan bir insandı. Hakk'a pervane olan ruhunu Akif'in Safahat'ıyla beslemişti. Akif'i ne kadar doğru anladığı onun şu satırlarından da anlaşılabilir: "Âkif içinde doğup yetiştiği aile ocağı sayesinde, sarsılmaz ve güçlü bir iman sahibi, son derece samimi ve dost canlısı, vefalı, diğerkâm, maddecî hayat anlayışından uzak ve oldukça cömert, asla yalan söylemeyen, her daim verdiği sözü tutan, şükreden ve her haliyle, söz ve davranışlarıyla "örnek" bir insan olmuştur."

Hayat bir kısa çizginin ayırdığı iki tarihin arasında geçecek meçhul bir zamandan ibaret... Doğumumuza nasıl inandıysak ölüme de öyle inanmış ve teslim olmuşuz. O ki, sonsuz bir hayatın kapısını aralıyor bu dünyada fâni olan biz kullara. Ebedî olmak ve ebedî kalmak için bu fena köprüsünden geçmek gerekiyor. Fakat yine de ölenler üzüyor bizi.

Prof. Dr. Âdem Efe, elli günlük çetin korona hastalığı sürecinden sonra hayata tutunamayarak güzeller güzeli olan Rabbinin "Dön" emrine uydu. Yarım asırlık kısa ömründe geride hoş bir seda ve güzel hatıralar bıraktı. Allah rahmet eylesin. Mekânı cennet olsun.

Şehir ve Kültür Dergisi, Kasım 2020